

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΙΚΩΝ
& ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
Τηλ. επικ.: 213.130.7023 / 7224
Email: koinovouleftikos@justice.gov.gr**

Αθήνα, 4- 2- 2025

Αρ. Πρωτ.: 4

Προς:

Τη Βουλή των Ελλήνων
Δ/ση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων

Κοιν.:

.Βουλευτή: κ. Μ. Χουρδάκη
(δια της αρμόδιας Υπηρεσίας
της Βουλής των Ελλήνων)

Ερώτηση: 2566/9-1-2025

Σε απάντηση της υπ' αριθ. 2566/9-1-2025 Ερώτησης που κατέθεσε στη Βουλή των Ελλήνων ο βουλευτής κ. Μ. Χουρδάκης, με θέμα: *«Καταδίκη της Ελλάδος από το ΕΔΔΑ σχετικά με την παροχή εννόμου προστασίας και το δικαίωμα των πολιτών στην άσκηση αίτησης αναίρεσης ενώπιον του ΣτΕ»*, θέτουμε υπόψη σας τα εξής:

Η διάταξη του άρθρου 53 παρ.3 του π.δ. 18/1989 (Α'8), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 1 του ν. 3900/2010 (Α' 213) και στη συνέχεια συμπληρώθηκε με το άρθρο 15 παρ. 2 του ν. 4446/2016 (Α' 240), ορίζει τα εξής: «3. Η αίτηση αναίρεσεως επιτρέπεται μόνον όταν προβάλλεται από τον διάδικο, με συγκεκριμένους ισχυρισμούς, που περιέχονται στο εισαγωγικό δικόγραφο, ότι δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ή ότι υπάρχει αντίθεση της προσβαλλομένης αποφάσεως προς τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου είτε προς ανέκκλητη απόφαση διοικητικού δικαστηρίου. Το απαράδεκτο του προηγούμενου εδαφίου καλύπτεται, εάν μέχρι την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης περιέλθει εγγράφως σε γνώση του δικαστηρίου με πρωτοβουλία του διαδίκου, ακόμη και αν δεν γίνεται επίκλησή της στο εισαγωγικό δικόγραφο, απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου είτε ανέκκλητη απόφαση διοικητικού δικαστηρίου, που είναι αντίθετη προς την προσβαλλόμενη απόφαση».

Ειδικότερα, με το άρθρο 12 παρ. 1 του ν. 3900/2010, τέθηκε ένα αντικειμενικό κριτήριο για την παραδεκτή άσκηση της αιτήσεως αναίρεσεως: η ανυπαρξία νομολογίας ή η αντίθεση σε νομολογία ανωτάτου δικαστηρίου ή σε ανέκκλητη απόφαση. Αντίστοιχα κριτήρια ισχύουν σε όλες τις έννομες τάξεις, ιδίως σε επίπεδο αναιρετικού ελέγχου, ενώ αυστηρές προϋποθέσεις παραδεκτού τίθενται και στον εισαγωγικό (πρώτο) βαθμό. Σημειώνεται ότι και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει αναρτήσει στην ιστοσελίδα του «Πρακτικό Οδηγό Προϋποθέσεων Παραδεκτού», ορίζοντας ρητώς ότι η μη συμμόρφωση σε ορισμένες τυπικές προϋποθέσεις

συνεπάγεται ακόμα και τη μη εξέταση του ενδίκου βοηθήματος. Στην ελληνική έννομη τάξη προϋποθέσεις παραδεκτού για την άσκηση του αναιρετικού ελέγχου είχαν προβλεφθεί και ίσχυαν και στο παρελθόν, όπως για παράδειγμα με τις διατάξεις του άρθρου 36 του ν. 2721/1999 (Α'112), του άρθρου 12 του 2298/1995 (Α'62, περί θετικής γνώμης ΝΣΚ) κ.ά.

Κύριος στόχος του νομοθέτη με την εισαγωγή της διάταξης του άρθρου 12 του ν. 3900/2010, σύμφωνα με την οικεία αιτιολογική έκθεση, ήταν η αποσυμφόρηση του Συμβουλίου της Επικρατείας από τον υπερβολικά μεγάλο αριθμό αιτήσεων αναίρεσας που δεν θέτουν σημαντικά νομικά ζητήματα, αλλά αποτελούν προσπάθεια του διαδίκου να θέσει για τρίτη, κατά σειρά, φορά ενώπιον δικαστηρίου το αίτημά του, παρά το γεγονός ότι έχει ήδη τύχει της κατά το Σύνταγμα έννομης προστασίας από δικαστήρια σε δύο, συνήθως, βαθμούς. Ο μεγάλος αυτός αριθμός αναιρετικών υποθέσεων οφείλεται επίσης στην επιμονή της Διοίκησης να εξαντλεί όλα, ανεξαιρέτως, τα προβλεπόμενα στον νόμο ένδικα μέσα κατά των δικαστικών αποφάσεων που δέχονται ένδικα βοηθήματα πολιτών, ακόμη και επί παγιωμένης νομολογίας ή επί υποθέσεων εντελώς δευτερευούσης σημασίας. Προς τον σκοπό αυτό ο νομοθέτης προέκρινε, αντί του πλήρους αποκλεισμού του αναιρετικού ελέγχου σε συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων, τον νομοθετικό περιορισμό, επί τη βάση ενός αντικειμενικού κριτηρίου, των λόγων παραδεκτού της αιτήσεως αναίρεσας. Συγκεκριμένα, ο ανααιρεσείων πρέπει να τεκμηριώσει, με ειδικούς και συγκεκριμένους ισχυρισμούς που περιέχονται στο εισαγωγικό δικόγραφο, είτε ότι δεν υπάρχει ακόμη νομολογία είτε ότι υπάρχει αντίθεση της προσβαλλομένης απόφασης προς τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ή άλλου Ανωτάτου Δικαστηρίου, είτε προς ανέκκλητη απόφαση Διοικητικού Δικαστηρίου. Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται ο προορισμός του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο κατά την άσκηση των αναιρετικών αρμοδιοτήτων του δεν αποτελεί «τρίτο βαθμό» δικαιοδοσίας αλλά έχει ως κύρια αποστολή την ενότητα της νομολογίας και γενικότερα την ενότητα του δικαίου στο πεδίο της διοικητικής δικαιοσύνης. Παράλληλα, εξυπηρετείται ο σκοπός της επιτάχυνσης της απονομής της διοικητικής δικαιοσύνης ενώ διαφυλάσσεται το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής έννομης προστασίας στις περιπτώσεις που απαιτείται. Εξάλλου, τυχόν σοβαρά ζητήματα μπορούν να αχθούν προς κρίση ενώπιον του Δικαστηρίου είτε μέσω του άρθρου 2 του ν. 3900/2010, είτε μέσω ασκήσεως αιτήσεως αναίρεσας υπέρ του νόμου, κατά τις σχετικές διατάξεις.

Εν συνεχεία, ο νομοθέτης προέβη στη διαμόρφωση πιο ελαστικών προϋποθέσεων του παραδεκτού, λόγω του όγκου της νομολογίας και της μη διάθεσης συνολικής βάσης δεδομένων, προσθέτοντας με το **άρθρο 15 παρ. 2 του ν. 4446/2016** εδάφιο στην επίμαχη ρύθμιση του άρθρου 53 παρ.3 του π.δ. 18/1989, με το οποίο δίνεται η ευκαιρία στον διάδικο να καταστήσει παραδεκτό το δικόγραφο του μέχρι την ύστατη ώρα της πρώτης συζήτησης της υπόθεσης με την επίκληση αντίθετης απόφασης, την οποία είχε παραλείψει να επικαλεστεί αρχικώς.

Από την έναρξη δε εφαρμογής του άρθρου 12 του ν. 3900/2010, η οποία τέθηκε σε ισχύ την **01.01.2011**, μέχρι και σήμερα έχει δημιουργηθεί πλούσια νομολογία επί της έννοιας και του τρόπου εφαρμογής της διάταξης, με την οποία έχει εξοικειωθεί ο νομικός κόσμος και οι δικηγόροι και η οποία έχει συμβάλει, όπως εξ αρχής στόχευε, στην αποσυμφόρηση του Δικαστηρίου και στην εκδίκαση των υποθέσεων που θέτουν σημαντικά νομικά ζητήματα σε σαφώς ταχύτερους χρόνους.

Εξάλλου, κατά το διάστημα αυτό, η διάταξη έχει επανειλημμένως κριθεί με αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας ως σύμφωνη με τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1, 25, 26, 87 παρ. 1 και 2, 93 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. ΣτΕ 803/2022, 605/2022 7μ.

2740/2018, 2987/2017 7μ., 1370/2016, 251/2016, 1987/2015 7μ, 3719, 1880, 892/2015, 1924/2014 7μ, 4319/2014, 4474/2013 7μ, 4606, 1439/2013, 106, 196/2012 7μ, 2471, 4439/2012 7μ. κ.α.).

Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι η επίμαχη διάταξη έχει κριθεί ως **σύμφωνη και με το άρθρο 6 παρ. 1 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)** από το αρμόδιο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), και μάλιστα επανειλημμένως, όπως στις υποθέσεις:

Παπαϊωάννου κατά Ελλάδος της 2.6.2016 (προσφυγή 18880/15),

Μοίρας και Φουρτζίου κατά Ελλάδος της 17.10.2017 (προσφυγές 42502/16 και 50243/16),

Αιγαίον Όιλ Α.Ε. κατά Ελλάδος της 2.10.2018 (προσφυγή 3714/16),

Στις αποφάσεις αυτές το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι το άρθρο 12 του ν. 3900/2010 και οι προϋποθέσεις παραδεκτού που τίθενται με αυτό είναι σύμφωνες με το άρθρο 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ και ότι καμία παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο δεν υπήρξε εν προκειμένω.

Ειδικότερα, στην απόφαση του ΕΔΔΑ «Παπαϊωάννου κατά Ελλάδος» το Δικαστήριο αποφαινόμενο επί του ζητήματος της συμφωνίας των περιορισμών που τίθενται με άρθρο 12 του ν. 3900/2010 (δηλαδή υπό την αρχική- πλέον αυστηρή- εκδοχή της διατάξεως του άρθρου 53 παρ.3 του π.δ. 18/1989) και έχοντας να αντιμετωπίσει ισχυρισμούς περί δυσκολιών στην έρευνα της σχετικής νομολογίας που οφείλονται στην απουσία ψηφιοποίησης, περί υπερβολικού φορμαλισμού του Συμβουλίου της Επικρατείας κλπ., απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη, δεχόμενο τα εξής:

σκ. 41: Ο σκοπός του Ν. 3900/2010 είναι να επιτρέψει στο Συμβούλιο της Επικρατείας να κρίνει σε σύντομο διάστημα υποθέσεις που θέτουν προβλήματα γενικού ενδιαφέροντος και να δημιουργήσει έτσι γρήγορα μία νομολογιακή γραμμή, /.../. Το άρθρο 12 θεσπίστηκε για να περιορίσει την αλόγιστη χρήση των προσφυγών που είχαν δημιουργήσει σημαντικές καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης. Οι στόχοι αυτοί είναι νόμιμοι και αποσκοπούν στην ενθάρρυνση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και να επιτρέψουν στο Συμβούλιο της Επικρατείας να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιοδοτικά του καθήκοντα.

σκ. 45: Το ΕΔΔΑ υπενθύμισε την πάγια νομολογία του ότι, υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, τα Ανώτατα ή άλλα Δικαστήρια τελευταίου βαθμού δεν είναι υποχρεωμένα να παραθέτουν λεπτομερή αιτιολογία, όταν αρνούνται να εξετάσουν μία προσφυγή στο πλαίσιο μίας διαδικασίας «φιλτραρίσματος».

σκ.46: Οι τυπικές λεπτομέρειες που προβλέπει το άρθρο 12 του ν. 3900/2010 για την άσκηση ενδίκου μέσου ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι σαφείς, προβλέψιμες και διασφαλίζουν την αρχή της ασφάλειας δικαίου.

Με βάση τα ανωτέρω, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ. Την ίδια κρίση, περί μη παραβίασης της διάταξης αυτής και του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο, επανέλαβε και με τις προμνημονευθείσες αποφάσεις του Μοίρας και Φουρτζίου κατά Ελλάδος της 17.10.2017 και Αιγαίον Όιλ Α.Ε. κατά Ελλάδος της 2.10.2018.

Πέραν τούτου, σας ενημερώνουμε ότι πλέον ο νομικός κόσμος καθώς και οι πολίτες έχουν πρόσβαση στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας μέσω του δικτυακού τόπου του (www.adjustice.gr) γεγονός που **αίρει στην πράξη την αιτίαση** της απόφασης του ΕΔΔΑ στην

υπόθεση Τσιώλης κατά Ελλάδος. Επισημαίνεται ότι η εν λόγω προσφυγή είχε κατατεθεί ενώπιον του ΕΔΔΑ το **2017** (αρ. προσφ.51774/2017), όταν το σύνολο της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, των Ανώτατων Δικαστηρίων και των τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων δεν ήταν τόσο προσβάσιμο όσο σήμερα.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το υπ'αριθμ. 721/12.12.2024 έγγραφο του Προϊσταμένου του Τμήματος Εφαρμογών, Βάσεων Δεδομένων και Στατιστικών Στοιχείων του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι διαθέσιμες ως εξής:

- 1929 - 1990 στο σύνολό τους.
- 1990 έως σήμερα: συνολικός αριθμός ανωνυμοποιημένων αποφάσεων, σύμφωνα με τον παρακάτω αναλυτικό πίνακα με στοιχεία ανά έτος:

Αποφάσεις ΣτΕ επί κύριων υποθέσεων ανά έτος
στην αναζήτηση νομολογίας στο portal

Έτος	Αποφάσεις εκδοθείσες	Αποφάσεις ανωνυμοποιημένες	Ποσοστό ανωνυμοποιημένων αποφάσεων
2022	2.800	2.759	98,54%
2021	2.764	2.732	98,84%
2020	3.023	2.995	99,07%
2019	3.011	3.010	99,97%
2018	2.842	2.834	99,72%
2017	3.535	3.470	98,16%
2016	2.972	2.962	99,66%
Σύνολο	20.947	20.762	99,12%

(*) Ημ/νία εξαγωγής: 04/12/2024

Στον δικτυακό τόπο του Συμβουλίου της Επικρατείας υπάρχουν 119.000 αποφάσεις, στις οποίες μπορεί να έχει πρόσβαση ένας εξωτερικός χρήστης της βάσης δεδομένων. Η νομολογία του Δικαστηρίου και τα δελτία βιβλιογραφικών πληροφοριών είναι επίσης διαθέσιμα από το 2001 και, σύμφωνα με τον κανονισμό διαδικασίας του Δικαστηρίου, δεν απαγορεύεται η πρόσβαση στα βιβλία αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας που φυλάσσονται στα αρχεία του (με την επιφύλαξη, βεβαίως, των προϋποθέσεων που προβλέπει η νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων). Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας αποστέλλονται επίσης στη νομική βάση δεδομένων ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, στην οποία έχουν πρόσβαση οι δικηγόροι, καθώς και σε τράπεζες νομικών πληροφοριών (ΝΟΜΟΣ, ΝΟΜΟΤΕΛΕΙΑ κ.λπ.), στις συνδρομητικές υπηρεσίες των οποίων έχουν πρόσβαση οι ενδιαφερόμενοι, β) μέσω της Επιτροπής Παρακολούθησης του Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (GDPR), το σύνολο των δικαστικών αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας και ορισμένων Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων αναρτάται μηνιαίως σε έγκριτες νομικές βάσεις δεδομένων, όπως αυτές του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ), του ΝΟΜΟΣ (Intracom), της Νομοτέλεια, της Νομικής Βιβλιοθήκης, του TaxHeaven, του Σάκκουλα και της Big Data Analysis (kodiko.gr), στις οποίες έχει πλήρη πρόσβαση η πλειοψηφία του νομικού - και όχι μόνο - κόσμου της χώρας μας.

Σημειώνεται, επίσης, ότι στο υπό εξέλιξη έργο ψηφιοποίησης του Δικαστηρίου που βρίσκεται σε εξέλιξη, έχουν προβλεφθεί ειδικά εργαλεία αυτόματης ανωνυμοποίησης και ανάρτησης στις ιστοσελίδες του ΣτΕ και των Διοικητικών Δικαστηρίων, ώστε να ενημερώνεται αυτόματα η

ιστοσελίδα του δικαστηρίου με τη νομολογία τους, καθιστώντας την άμεσα προσβάσιμη σε όλους τους πολίτες και σε κάθε ενδιαφερόμενο σε όλο τον κόσμο.

Πέραν, όμως, των ανωτέρω που αφορούν στη Διοικητική Δικαιοσύνη, αντίστοιχα έργα ψηφιοποίησης αποφάσεων και ανωνυμοποίησής τους μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης και μηχανικής μάθησης εξελίσσονται και στα υπόλοιπα δικαστήρια της χώρας και θα αποτελέσει κοινό τόπο για τα δικαστικά δεδομένα της χώρας με την εφαρμογή του ψηφιακού φακέλου των υποθέσεων και την εξάπλωση του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης σε όλες τις δικαστικές υπηρεσίες. Άλλωστε είναι ήδη διαθέσιμα για κάθε ενδιαφερόμενο πλήρη κείμενα δικαστικών αποφάσεων ανωνυμοποιημένα στις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις: α) Άρειος Πάγος: ανωνυμοποιημένες αποφάσεις του Αρείου Πάγου είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση <https://www.areiospagos.gr>, β) Εισαγγελία Αρείου Πάγου: έχουν αναρτηθεί όλες οι Γνωμοδοτήσεις από το έτος 1970 στη διεύθυνση <https://eisap.gr> (Γνωμοδοτήσεις), γ) Ελεγκτικό Συνέδριο: Στην κεντρική σελίδα του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχουν αναρτηθεί, ανά θεματικές, ανωνυμοποιημένες αποφάσεις της Ολομέλειας και των Τμημάτων του Δικαστηρίου από το 2015. Εξάλλου, ο επισκέπτης της ιστοσελίδας (portal) του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχει πρόσβαση στη Βάση Νομικού Περιεχομένου του Δικαστηρίου για εξωτερικούς χρήστες, η οποία περιλαμβάνει συνολικά 39.142 αποφάσεις, πράξεις και πρακτικά όλων των δικαστικών σχηματισμών. Οι εν λόγω αποφάσεις, πράξεις κ.λπ., καλύπτουν χρονική περίοδο από το 2001 έως και το έτος 2024 και είναι όλες ανωνυμοποιημένες, ενώ μπορούν να αναζητηθούν με τη χρήση πολλαπλών κριτηρίων αναζήτησης, δ) Νομικό Συμβούλιο του Κράτους: Στον ιστότοπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους <https://www.nsk.gr/web/nsk/home> αναρτώνται οι γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ και αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Κατά συνέπεια, το Υπουργείο Δικαιοσύνης μέσα από τα έργα ψηφιοποίησης που εκτελεί, καθιστά εφικτή την πρόσβαση των πολιτών και του νομικού κόσμου στο σύνολο των δικαστικών αποφάσεων των δικαστηρίων της χώρας ώστε αφενός η «απαίτηση» του Έλληνα Δικαστή να γνωρίζει ο δικηγόρος, ως συλλειτουργός της Δικαιοσύνης, τη νομολογία των Δικαστηρίων, και δη των Ανωτάτων, να μη μπορεί να χαρακτηριστεί ως «δυσανάλογη ή παράλογη» αφετέρου να αρθούν στην πράξη οι αιτιάσεις της εν θέματι απόφασης του ΕΔΔΑ περί μη συμμόρφωσης με το άρθρο 6 παρ. 1 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΛΩΡΙΔΗΣ

Με εντολή Υπουργού
Ακριβές αντίγραφο
Η Προϊσταμένη του Γραφείου
Γαβριέλα Σαρρή
κ.α.α.
Η αρμόδια υπάλληλος
Μαρία Νούλα

Αριθμός σελίδων εγγράφου: ...5...
Αριθμός σελίδων συνημμένων:0...
Σύνολο σελίδων: 5